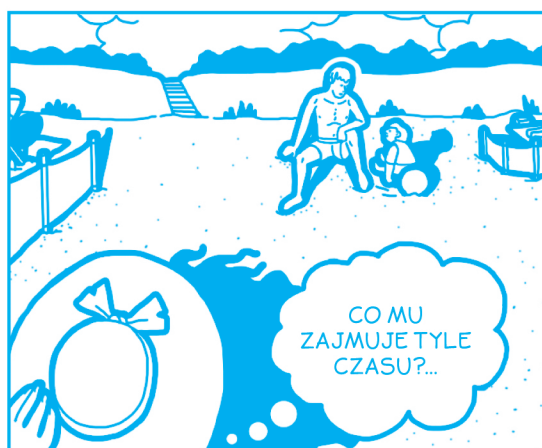
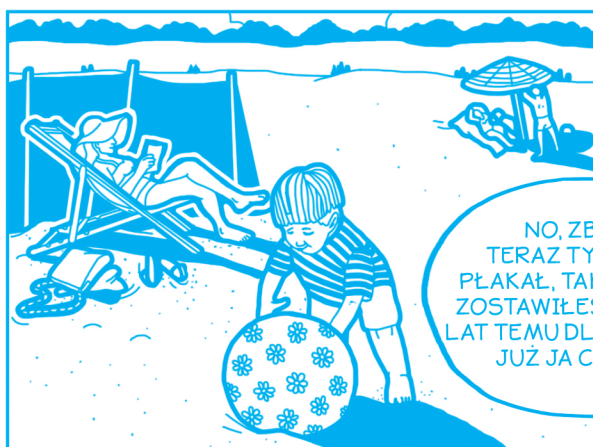

1. Dokonaj prawnokarnej oceny czynu Iwony

55

POZIOM I

SCHEMAT (UPROSZCZONY) ROZWIĄZYWANIA KAZUSÓW

1.	Czyn człowieka – brak okoliczności wyłączających czyn	☐
	a) przymus bezwzględny	☐
	b) odruchy bezwarunkowe	☐
	c) fizyczna niemożność sprostania obowiązкови	☐
	d) szczególne stany chorobowe	☐
2.	Wypełnienie ustawowych znamion typu czynu zabronionego (i ewentualnie form stadialnych oraz zjawiskowych)	☐
	a) brak realizacji znamion przedmiotu ochrony	☐
	b) brak realizacji znamion strony przedmiotowej	☐
	c) brak realizacji znamion podmiotu	☐
	d) brak realizacji znamion strony podmiotowej	☐
3.	Brak okoliczności wyłączających bezprawność	☐
	a) obrona konieczna	☐
	b) stan wyższej konieczności	☐
	c) eksperyment poznawczy	☐
	d) kontratyp dotyczący zniesławienia	☐
	e) ostateczna potrzeba wojskowa	☐
	f) szczególne uprawnienia i obowiązki	☐
	g) zwyczaj	☐
	h) karcenie małoletnich	☐
	i) zgoda dysponenta dóbr	☐
4.	Spoteczna szkodliwość w stopniu większym niż znikomym	☐
5.	Wina – brak okoliczności wyłączających winę	☐
	a) nieletniość	☐
	b) stan wyższej konieczności	☐
	c) usprawiedliwiony błąd co do ustawowych znamion	☐
	d) usprawiedliwiony błąd co do okoliczności wyłączających bezprawność lub winę	☐
	e) usprawiedliwiony błąd co do bezprawności	☐
	f) niepoczytalność	☐
	g) rozkaz przełożonego	☐
6.	Czyn karalny – brak okoliczności wyłączających karalność	☐
	a) czynny żal	☐
	b) przekroczenie granic obrony koniecznej	☐
	c) przedawnienie	☐
	d) immunitety	☐

POZIOM II

2. Czy gdyby Przemek, który miał porwać Anię, od samego początku nie wyrażał na to zgody, Iwona mogłaby ponieść odpowiedzialność karną?
- a) Tak
b) Nie
3. Czy gdyby Iwona sama porwała dziewczynkę, a potem ją zwróciła, mogłaby uniknąć kary?
- a) Tak
b) Nie

POZIOM I

UZUPEŁNIONA CHECK-LISTA

PRZESTĘPSTWO

1.	Czyn człowieka – brak okoliczności wyłączających czyn	+
	a) przymus bezwzględny	-
	b) odruchy bezwarunkowe	-
	c) fizyczna niemożność sprostania obowiązkom	-
	d) szczególne stany chorobowe	-
2.	Wypełnienie ustawowych znamion typu czynu zabronionego (i ewentualnie form stadialnych oraz zjawiskowych)	+
	a) brak realizacji znamion przedmiotu ochrony	-
	b) brak realizacji znamion strony przedmiotowej	-
	c) brak realizacji znamion podmiotu	-
	d) brak realizacji znamion strony podmiotowej	-
3.	Brak okoliczności wyłączających bezprawność	+
	a) obrona konieczna	-
	b) stan wyższej konieczności	-
	c) eksperyment poznawczy	-
	d) kontratyp dotyczący zniestawienia	-
	e) ostateczna potrzeba wojskowa	-
	f) szczególne uprawnienia i obowiązki	-
	g) zwyczaj	-
	h) karcenie małoletnich	-
	i) zgoda dysponenta dóbr	-
4.	Spółeczna szkodliwość w stopniu większym niż znikomym	+
5.	Wina – brak okoliczności wyłączających winę	+
	a) nieletniość	-
	b) stan wyższej konieczności	-
	c) usprawiedliwiony błąd co do ustawowych znamion	-
	d) usprawiedliwiony błąd co do okoliczności wyłączających bezprawność lub winę	-
	e) usprawiedliwiony błąd co do bezprawności	-
	f) niepoczytalność	-
	g) rozkaz przełożonego	-
6.	Czyn karalny – brak okoliczności wyłączających karalność	+
	a) czynny żal	-
	b) przekroczenie granic obrony koniecznej	-
	c) przedawnienie	-
	d) immunitety	-

1. Przedmiotem niniejszego kazusu jest jedna z form zjawiskowych – podżeganie. O ile istota podżegania, wskazana w art. 18 § 2 k.k., nie budzi większych wątpliwości, o tyle ocena jego bezskutkowości lub skutkowości wywołuje liczne dyskusje. Zasadniczo przyjmuje się jedną z trzech możliwości. Po pierwsze, podżeganie jest przestępstwem formalnym, zatem samo podjęcie nakłaniania do popełnienia czynu zabronionego jest już dokonaniem. Według drugiej koncepcji podżeganie jest skutkowe, przy czym skutkiem jest wzbudzenie zamiaru u sprawcy wykonawczego. Natomiast zgodnie z trzecią koncepcją, podżeganie jest skutkowe, ale skutkiem jest wykonanie czynu przez sprawcę wykonawczego. Ostateczna ocena zachowania podżegacza jest siłą rzeczy konsekwencją opowiedzenia się za którymś z tych stanowisk. Podkreślić przy tym należy, iż nie budzi wątpliwości fakt, że Kodeks karny dopuszcza możliwość usiłowania podżegania.

Ocena zachowania Iwony stanowi więc wypadkową przyjęcia jednej z trzech koncepcji oraz niekwestionowanej zasadniczo tezy o „krzyżowaniu się” form zjawiskowych i stadialnych. Uznając za najbardziej przekonującą tezę o skutkowości podżegania, z zastrzeżeniem, że skutkiem jest wzbudzenie zamiaru u sprawcy wykonawczego, należy przyjąć, że Iwona dokonała podżegania do czynu z art. 252 § 1 k.k.

ROZWIĄZANIE

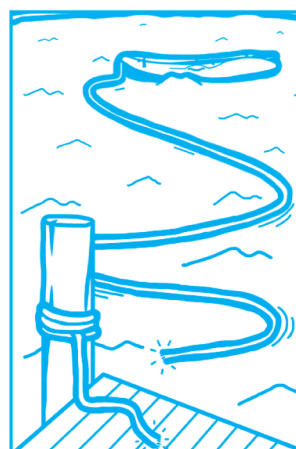
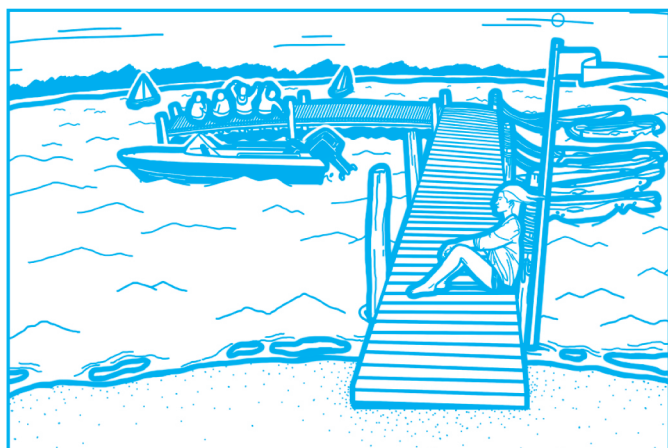
Iwona dokonała podżegania do czynu z art. 252 § 1 k.k.

POZIOM II

2a. Również odpowiedź na pytanie o karnoprawną ocenę zachowania Iwony w przypadku odmowy popełnienia porwania przez Przemka zależy od przyjętej koncepcji skutkowości podżegania. Jeśli przyjąć, że podżeganie ma charakter formalny, to zachowanie Iwony jest dokonaniem podżeganiem. Zgodnie jednak z tezą, że podżeganie jest czynem materialnym, a skutkiem jest powzięcie zamiaru przez sprawcę wykonawczego, zachowanie Iwony musi być ocenione jako usiłowanie podżegania. Również dla zwolenników idei skutkowości podżegania, ze skutkiem w postaci dokonania czynu przez sprawcę wykonawczego, zachowanie Iwony to usiłowanie podżegania.

Nadmienić przy tym należy, że zgodnie z art. 22 § 2 k.k., jeżeli czynu zabronionego nie usiłowano dokonać, **sąd może m.in. wobec podżegacza zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia.**

3a. Niewątpliwie w takim stanie faktycznym nie może być mowy o klasycznym czynnym żalu skutkującym bezkarnością (art. 15 § 1 k.k.) – Iwona dokonała już bowiem przestępstwa. Zasadniczo zachowanie sprawcy po dokonaniu przestępstwa może mieć wpływ jedynie na rodzaj lub wysokość orzeczonej kary (np. zgodnie z art. 60 § 2 pkt. 1 lub 2 k.k.), Kodeks karny nie przewiduje bowiem ogólnej konstrukcji czynnego żalu okazanego po dokonaniu. Mimo to ustawodawca sporadycznie przewidział dla poszczególnych typizacji „indywidualny” czynny żal z różnymi prawnokarnymi konsekwencjami. Jeden z takich przypadków wymienia art. 252 § 4 k.k. Zgodnie z nim nie podlega karze za przestępstwo określone w § 1, kto odstąpił od zamiaru wymuszenia i zwolnił zakładnika. **Oznacza to, że Iwona nie będzie podlegała karze, chociaż jej czyn stanowi przestępstwo.** Warto zauważyć, że ta postać czynnego żalu (wyjątkowo) nie stawia wymogu dobrovolności, co uzasadniane jest potrzebami kryminalno-politycznymi.

1. Dokonaj prawnokarnej oceny czynu Mateusza

59

POZIOM I

SCHEMAT (UPROSZCZONY) ROZWIĄZYWANIA KAZUSÓW

PRZESTĘPSTWO	1.	Czyn człowieka – brak okoliczności wyłączających czyn	☐
	a)	przymus bezwzględny	☐
	b)	odruchy bezwarunkowe	☐
	c)	fizyczna niemożność sprostania obowiązкови	☐
	d)	szczególne stany chorobowe	☐
	2.	Wypełnienie ustawowych znamion typu czynu zabronionego (i ewentualnie form stadialnych oraz zjawiskowych)	☐
	a)	brak realizacji znamion przedmiotu ochrony	☐
	b)	brak realizacji znamion strony przedmiotowej	☐
	c)	brak realizacji znamion podmiotu	☐
	d)	brak realizacji znamion strony podmiotowej	☐
	3.	Brak okoliczności wyłączających bezprawność	☐
	a)	obrona konieczna	☐
	b)	stan wyższej konieczności	☐
	c)	eksperyment poznawczy	☐
	d)	kontratyp dotyczący zniesławienia	☐
	e)	ostateczna potrzeba wojskowa	☐
	f)	szczególne uprawnienia i obowiązki	☐
	g)	zwyczaj	☐
	h)	karcenie małoletnich	☐
	i)	zgoda dysponenta dóbr	☐
	4.	Spółeczna szkodliwość w stopniu większym niż znikomym	☐
	5.	Wina – brak okoliczności wyłączających winę	☐
	a)	nieletniość	☐
	b)	stan wyższej konieczności	☐
c)	usprawiedliwiony błąd co do ustawowych znamion	☐	
d)	usprawiedliwiony błąd co do okoliczności wyłączających bezprawność lub winę	☐	
e)	usprawiedliwiony błąd co do bezprawności	☐	
f)	niepoczytalność	☐	
g)	rozkaz przełożonego	☐	
6.	Czyn karalny – brak okoliczności wyłączających karalność	☐	
a)	czynny żal	☐	
b)	przekroczenie granic obrony koniecznej	☐	
c)	przedawnienie	☐	
d)	immunitety	☐	

POZIOM II

2. Gdy o pomoc poprosi wcześniejsza użytkowniczka kajaka, twierdząc, że zostawiła w nim swoje lekarstwa:
- a) Mateusz poniesie odpowiedzialność za przestępstwo.
b) Mateusz nie poniesie odpowiedzialności za przestępstwo.
3. Fakt, że Mateusz nie jest osobą pełnoletnią, ma znaczenie:
- a) dla bytu przestępstwa/wykroczenia.
b) dla wymiaru kary.

POZIOM I

UZUPEŁNIONA CHECK-LISTA

PRZESTĘPSTWO

1.	Czyn człowieka – brak okoliczności wyłączających czyn	+
	a) przymus bezwzględny	-
	b) odruchy bezwarunkowe	-
	c) fizyczna niemożność sprostania obowiązкови	-
	d) szczególne stany chorobowe	-
2.	Wypełnienie ustawowych znamion typu czynu zabronionego (i ewentualnie form stadialnych oraz zjawiskowych)	+
	a) brak realizacji znamion przedmiotu ochrony	-
	b) brak realizacji znamion strony przedmiotowej	-
	c) brak realizacji znamion podmiotu	-
	d) brak realizacji znamion strony podmiotowej	-
3.	Brak okoliczności wyłączających bezprawność	+
	a) obrona konieczna	-
	b) stan wyższej konieczności	-
	c) eksperyment poznawczy	-
	d) kontratyp dotyczący znieśławienia	-
	e) ostateczna potrzeba wojskowa	-
	f) szczególne uprawnienia i obowiązki	-
	g) zwyczaj	-
	h) karcenie małoletnich	-
	i) zgoda dysponenta dóbr	-
4.	Spółeczna szkodliwość w stopniu większym niż znikomym	+
5.	Wina – brak okoliczności wyłączających winę	+
	a) nieletniość	-
	b) stan wyższej konieczności	-
	c) usprawiedliwiony błąd co do ustawowych znamion	-
	d) usprawiedliwiony błąd co do okoliczności wyłączających bezprawność lub winę	-
	e) usprawiedliwiony błąd co do bezprawności	-
	f) niepoczytalność	-
	g) rozkaz przełożonego	-
6.	Czyn karalny – brak okoliczności wyłączających karalność	+
	a) czynny żal	-
	b) przekroczenie granic obrony koniecznej	-
	c) przedawnienie	-
	d) immunitety	-

ROZWIĄZANIE

Mateusz może ponieść odpowiedzialność karną za swój czyn, albowiem nie występuje żadna okoliczność ją wyłączająca.

- Przepis art. 178a k.k. przewiduje odpowiedzialność dla nietrzeźwych kierujących nie tylko w ruchu drogowym, ale też wodnym. Zgodnie z jego treścią, karze podlega ten, kto znajdując się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego, prowadzi pojazd mechaniczny w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym. Pamiętać przy tym należy, że w art. 115 § 16 k.k. objaśniono pojęcie „stanu nietrzeźwości”, a motorówka jest pojazdem mechanicznym. Mateusz zrealizował więc swoim zachowaniem ustawowe znamiona czynu określonego w art. 178a k.k.

Następnie należy rozważyć, czy w prezentowanym stanie faktycznym zachodzi okoliczność wyłączająca przestępność czynu. W grę wchodzi jedynie stan wyższej konieczności. Jest on – w zależności od proporcji między dobrem poświęconym a ratowanym – okolicznością wyłączającą bezprawność lub winę. Zgodnie z art. 26 § 1 k.k. nie popełnia przestępstwa, kto działa w celu uchylenia bezpośredniego niebezpieczeństwa grożącego jakimkolwiek dobru chronionemu prawem, jeżeli niebezpieczeństwa nie można inaczej uniknąć, a dobro poświęcone przedstawia wartość niższą od dobra ratowanego (ze względu na brak bezprawności). Natomiast § 2 stanowi, że nie popełnia przestępstwa także ten, kto, ratując dobro chronione prawem w warunkach określonych w § 1, poświęca dobro, które nie przedstawia wartości oczywiście wyższej od dobra ratowanego (brak winy).

Niewątpliwie w przypadku braku reakcji na zerwanie się kajaka dobro – własność/posiadanie kajaka – zostałyby unicestwione. Ponadto do uchylenia niebezpieczeństwa uprawniony jest każdy, do kogo informacja o niebezpieczeństwie dociera. Rozważyć należy więc dwie okoliczności: czy niebezpieczeństwa dla określonego dobra (utruty kajaku) nie można było uniknąć w inny sposób oraz czy nie została zachwiana proporcja dóbr. Kajak mógł zostać przyholowany przez wezwanego właściciela wypożyczalni lub inną trzeźwą osobę – przesłanka subsydiarności stanu wyższej konieczności w prezentowanym kazusie nie została spełniona. Niepełniona została także inna przesłanka – zachowanie proporcji dóbr. Dobrem ratowanym w niniejszej sprawie było prawo własności kajaku, natomiast dobrem poświęcanym było bezpieczeństwo w ruchu wodnym, zatem bezpieczeństwo ludzi (i mienia), którzy na tym akwenie się znajdowali. Nie został zatem zachowany minimalny próg dopuszczalny przez ustawę, dotyczący dysproporcji między dobrami znajdującymi się w kolizji. Mateusz, kierując w stanie nietrzeźwości motorówką dla „ratowania” kajaku, poświęcił dobro, które przedstawia wartość oczywiście wyższą od dobra ratowanego.

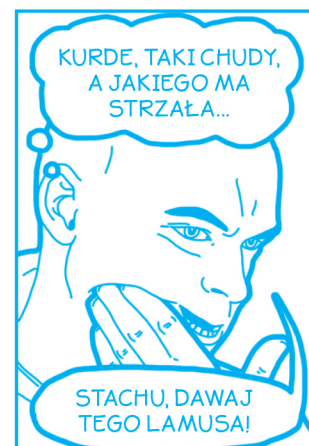
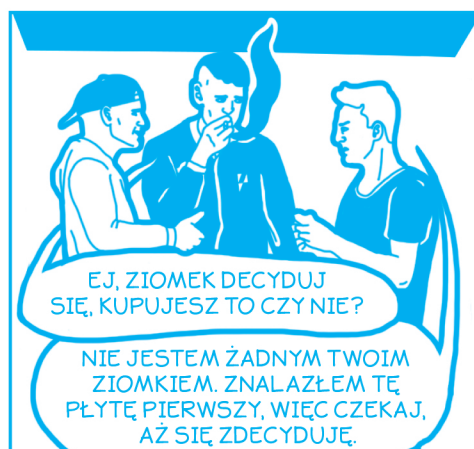
POZIOM II

2b. Gdyby jednak na kajaku znajdowały się ważne lekarstwa, ocena całej sytuacji byłaby zupełnie inna. W takim bowiem przypadku Mateusz zrealizowałby znamiona typu czynu z art. 178a k.k., jednak ze względu na stan wyższej konieczności nie można mówić o przestępstwie.

W myśl art. 26 § 1 k.k. nie popełnia przestępstwa, kto poświęca dobro, działając w celu uchylenia bezpośredniego niebezpieczeństwa grożącego jakimkolwiek dobru chronionemu prawem, jeżeli niebezpieczeństwa nie można inaczej uniknąć. Nie ma zatem wątpliwości, że można powołać się na stan wyższej konieczności dla ratowania jakiegokolwiek i czyjegokolwiek dobra. **Prośba o pilne dostarczenie lekarstw powoduje, że wymóg subsydiarności także został spełniony – jeśli w danym momencie nie było nikogo innego, kto mógłby po kajak natychmiast wyruszyć.** Dla dokonania pełnej karnoprawnej oceny czynu Mateusza istotna jest też proporcja między wartością dobra ratowanego i poświęconego. Jeżeli przyjmujemy, że dobrem ratowanym jest życie wcześniejszej użytkowniczki kajaka, a dobro poświęcone to bezpieczeństwo w ruchu wodnym, mamy do czynienia ze stanem wyższej konieczności wyłączającym bezprawność (art. 26 § 1 k.k.). Gdyby lekarstwa były potrzebne, ale nie ratowały życia, w grę może wchodzić stan wyższej konieczności wyłączający winę (art. 26 § 2 k.k.). Znaczenie dla powyższego rozróżnienia ma też stan nietrzeźwości Mateusza (tzn. na ile jego stan był zagrożeniem dla ruchu wodnego) i rzeczywisty ruch na danym obszarze jeziora.

3b. Przepisy prawa karnego ustalają granicę tzw. dorosłości na poziomie 17 lat. W myśl art. 10 § 1 k.k., na zasadach określonych w tym kodeksie odpowiada ten, kto popełnia czyn zabroniony po ukończeniu 17 lat. Podobną regułę znajdziemy w prawie wykroczeń (art. 8 k.w.). Zatem niepełnoletność Mateusza nie wyłącza bytu czynu zabronionego. **Jednak wiek Mateusza może mieć znaczenie dla ustalenia rodzaju odpowiedzialności i wymiaru kary.** Zgodnie z art. 10 § 4 k.k. w stosunku do sprawcy, który popełnił występki po ukończeniu lat 17, lecz przed ukończeniem lat 18, sąd zamiast kary stosuje środki wychowawcze, lecznicze albo poprawcze przewidziane dla nieletnich, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają. Natomiast art. 54 § 1 k.k. nadaje priorytet dyrektywie prewencji indywidualnej przy wymiarze kary dla (nieletniego) młodocianego.

Czy Mateusz jest młodocianym w rozumieniu Kodeksu karnego? Można to stwierdzić dopiero w czasie orzekania w jego sprawie. Art. 115 § 10 k.k. stanowi bowiem, że młodocianym jest sprawca, który w chwili popełnienia czynu zabronionego nie ukończył 21 lat, a w czasie orzekania w I instancji – 24 lat.

1. Dokonaj karnoprawnej oceny zachowania Jacka i Staszka

POZIOM I

SCHEMAT (UPROSZCZONY) ROZWIĄZYWANIA KAZUSÓW

PRZESTĘPSTWO	1.	Czyn człowieka – brak okoliczności wyłączających czyn	☐
	a)	przymus bezwzględny	☐
	b)	odruchy bezwarunkowe	☐
	c)	fizyczna niemożność sprostania obowiązкови	☐
	d)	szczególne stany chorobowe	☐
	2.	Wypełnienie ustawowych znamion typu czynu zabronionego (i ewentualnie form stadialnych oraz zjawiskowych)	☐
	a)	brak realizacji znamion przedmiotu ochrony	☐
	b)	brak realizacji znamion strony przedmiotowej	☐
	c)	brak realizacji znamion podmiotu	☐
	d)	brak realizacji znamion strony podmiotowej	☐
	3.	Brak okoliczności wyłączających bezprawność	☐
	a)	obrona konieczna	☐
	b)	stan wyższej konieczności	☐
	c)	eksperyment poznawczy	☐
	d)	kontratyp dotyczący zniesławienia	☐
	e)	ostateczna potrzeba wojskowa	☐
	f)	szczególne uprawnienia i obowiązki	☐
	g)	zwyczaj	☐
	h)	karcenie małoletnich	☐
	i)	zgoda dysponenta dóbr	☐
	4.	Spoteczna szkodliwość w stopniu większym niż znikomym	☐
	5.	Wina – brak okoliczności wyłączających winę	☐
	a)	nieletniość	☐
	b)	stan wyższej konieczności	☐
	c)	usprawiedliwiony błąd co do ustawowych znamion	☐
	d)	usprawiedliwiony błąd co do okoliczności wyłączających bezprawność lub winę	☐
	e)	usprawiedliwiony błąd co do bezprawności	☐
	f)	niepoczytalność	☐
g)	rozkaz przełożonego	☐	
6.	Czyn karalny – brak okoliczności wyłączających karalność	☐	
a)	czynny żal	☐	
b)	przekroczenie granic obrony koniecznej	☐	
c)	przedawnienie	☐	
d)	immunitety	☐	

POZIOM II

2. Czy zachowanie Jacka i Staszka nosi znamiona występku o charakterze chuligańskim?
 - a) Tak
 - b) Nie
3. Czy w tej sprawie może być zastosowana mediacja?
 - a) Tak
 - b) Nie

POZIOM I

UZUPEŁNIONA CHECK-LISTA

PRZESTĘPSTWO

1.	Czyn człowieka – brak okoliczności wyłączających czyn	☒
	a) przymus bezwzględny	☐
	b) odruchy bezwarunkowe	☐
	c) fizyczna niemożność sprostania obowiązkom	☐
	d) szczególne stany chorobowe	☐
2.	Wypełnienie ustawowych znamion typu czynu zabronionego (i ewentualnie form stadialnych oraz zjawiskowych)	☒
	a) brak realizacji znamion przedmiotu ochrony	☐
	b) brak realizacji znamion strony przedmiotowej	☐
	c) brak realizacji znamion podmiotu	☐
	d) brak realizacji znamion strony podmiotowej	☐
3.	Brak okoliczności wyłączających bezprawność	☒
	a) obrona konieczna	☐
	b) stan wyższej konieczności	☐
	c) eksperyment poznawczy	☐
	d) kontratyp dotyczący zniestawienia	☐
	e) ostateczna potrzeba wojskowa	☐
	f) szczególne uprawnienia i obowiązki	☐
	g) zwyczaj	☐
	h) karcenie małoletnich	☐
	i) zgoda dysponenta dóbr	☐
4.	Spółeczna szkodliwość w stopniu większym niż znikomy	☒
5.	Wina – brak okoliczności wyłączających winę	☒
	a) nieletniość	☐
	b) stan wyższej konieczności	☐
	c) usprawiedliwiony błąd co do ustawowych znamion	☐
	d) usprawiedliwiony błąd co do okoliczności wyłączających bezprawność lub winę	☐
	e) usprawiedliwiony błąd co do bezprawności	☐
	f) niepoczytalność	☐
	g) rozkaz przełożonego	☐
6.	Czyn karalny – brak okoliczności wyłączających karalność	☒
	a) czynny żal	☐
	b) przekroczenie granic obrony koniecznej	☐
	c) przedawnienie	☐
	d) immunitety	☐

1. Zachowanie Jacka i Staszka realizuje znamiona czynu zabronionego określonego w art. 158 § 2 k.k. – pobicia ze skutkiem w postaci ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (w zbiegu z przepisem art. 159 k.k., czyli użyciem noża i innego podobnie niebezpiecznego przedmiotu). Wątpliwości w tym zakresie nie budzi ani strona przedmiotowa, ani podmiotowa. Kolejną przesłanką odpowiedzialności jest ustalenie bezprawności. Wypowiedzi Jacka i Staszka każą rozważyć obronę konieczną jako jedną z okoliczności wyłączających bezprawność. Zgodnie z art. 25 k.k. nie popełnia przestępstwa ten, kto w obronie koniecznej odpiera bezpośredni, bezprawny zamach na jakiekolwiek dobro chronione prawem. A zatem obrona przysługuje na bezpośredni, bezprawny i – dodajmy – rzeczywisty zamach na jakiekolwiek dobro. Rzeczywiście zachowanie Olka było zamachem bezpośrednim i rzeczywistym, ale czy bezprawnym? Olek kopnął Jacka i Staszka po wcześniejszym zaatakowaniu przez nich, a więc to jego zachowanie było działaniem w ramach obrony koniecznej. Zatem zachowanie Olka, jako wtórnie legalne, nie posiadało cechy bezprawności. Z tego też powodu Jacek i Staszek nie mogą powołać się na kontratyp obrony koniecznej. W przedstawionej sytuacji nie zachodził też żaden inny kontratyp, zatem czyn Jacka i Staszka był czynem bezprawnym i – niewątpliwie – społecznie szkodliwym w stopniu większym niż znikomy. Ponieważ nie zachodziła też żadna okoliczność wyłączająca winę, Jacek i Staszek mogą ponieść pełną odpowiedzialność karną.

ROZWIĄZANIE

Czyn Jacka i Staszka był czynem bezprawnym i społecznie szkodliwym w stopniu większym niż znikomy. Mogą ponieść pełną odpowiedzialność karną.

POZIOM II

2a. Definicję chuligańskiego charakteru występkę zawiera art. 115 § 21 k.k. Zgodnie z nim jest to występki polegający na:

- 1) umyślnym zamachu na: zdrowie, wolność, cześć lub nietykalność cielesną, bezpieczeństwo powszechne, działalność instytucji państwowych lub samorządu terytorialnego, porządek publiczny albo
- 2) na umyślnym niszczeniu, uszkodzeniu lub czynieniu niezdadną do użytku cudzej rzeczy,

jeżeli sprawca działa publicznie i bez powodu albo z oczywiście błędnego powodu, okazując przez to rażące lekceważenie porządku prawnego. Jest to przepis wprowadzony (ponownie) do polskiego porządku prawnego w 2006 r. i budzi sporo kontrowersji. O ile precyzyjny jest bowiem katalog czynów, którym taki charakter można przypisać, o tyle wątpliwości (zwłaszcza praktyczne) budzą pozostałe przesłanki.

W przedstawionej historii sprawcy działali publicznie (ich zachowanie było widoczne dla bliżej nieokreślonej liczby osób), a niemożność kupienia płyty ulubionego zespołu można uznać za działanie z błędnego powodu. Wydaje się, że swym zachowaniem Jacek i Staszek rzeczywiście okazali rażące lekceważenie porządku prawnego. **Innymi słowy, ich czyn był występkiem o charakterze chuligańskim.**

Na marginesie warto odnotować szczególne karne konsekwencje takiej kwalifikacji prawnej czynu. Przede wszystkim, zgodnie z art. 57a § 1 k.k., skazując za występki o charakterze chuligańskim, sąd wymierza karę przewidzianą za przypisane sprawcy przestępstwo w wysokości nie niższej od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę. Zatem minimalna kara wymierzona sprawcom będzie wynosiła 9 miesięcy pozbawienia wolności. Ponadto sąd obligatoryjnie orzeka nawiązkę na rzecz pokrzywdzonego, chyba że orzeka obowiązek naprawienia szkody, obowiązek zadośćuczynienia za doznaną krzywdę lub nawiązkę na podstawie art. 46 k.k. Jeżeli pokrzywdzony nie został ustalony, sąd może orzec nawiązkę na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej (art. 57a § 2 k.k.). Kolejną dolegliwością dla sprawcy występkę o charakterze chuligańskim jest generalny zakaz warunkowego zawieszenia wykonania kary – można to uczynić wyjątkowo, „jedynie w szczególnie uzasadnionych wypadkach” (art. 69 § 4 k.k.).

3a. Mediacja to próba osiągnięcia porozumienia między sprawcą przestępstwa a pokrzywdzonym w celu naprawienia szkód wyrządzonych przestępstwem (nie tylko materialnych) z pomocą bezstronnego i neutral-

nego mediatora. Zgodnie z art. 23a k.p.k. sprawę do mediacji mogą skierować sąd lub referendarz sądowy (a w postępowaniu przygotowawczym – prokurator) na wniosek stron lub z własnej inicjatywy za ich zgodą. Sprawę kieruje się do instytucji lub osoby godnej zaufania.

Na mocy art. 53 § 3 k.k. „pozytywne wyniki mediacji uzyskały status jednej z dyrektyw wymiaru kary i orzekania innych środków karnych”, chociaż treść samej ugody nie wiąże sądu. Warto więc podkreślić, że udział w mediacji i zawarcie ugody nie zapewnia bezkarności sprawcy – ugoda nie stoi na przeszkodzie wymierzeniu (i wykonaniu) kary, nawet w najsurowszym wymiarze.

Należy zatem wskazać podstawowe karnoprawne konsekwencje mediacji i zawartej w jej toku ugody. Prawo karne materialne przewiduje wiele różnych instytucji, które mogą być zastosowane jako konsekwencje zawartej ugody, chociaż wśród ich przesłanek nie wspomina się wprost ani o mediacji, ani o ugodzie. Z pewnością do takich „dobrodziejstw” należy warunkowe umorzenie postępowania (art. 66 k.k.). Pojednanie się ze sprawcą, naprawienie szkody lub uzgodnienie jej naprawienia jest też przesłanką nadzwyczajnego złagodzenia kary (art. 60 § 2 k.k.). Inne instytucje mogą być wykorzystane na zasadach ogólnych, jednak ugoda jest z pewnością silnym argumentem za ich stosowaniem. Zaliczyć do nich należy odstąpienie od wymierzenia kary (art. 59 k.k.) i warunkowe zawieszenie wykonania kary (art. 69 k.k.).

Ustawodawca nie sformułował przesłanek, jakimi należy się kierować, podejmując decyzję o skierowaniu sprawy do mediacji; nie sporządził też katalogu czynów, w sprawach których można podjąć mediację. Z pewnością musi to być sprawa, w której pojawia się konkretny i ustalony pokrzywdzony, a sprawca nie neguje podstawowych faktów związanych z popełnionym czynem. Przeciwwskazaniem do prowadzenia mediacji jest szczególny charakter przestępstwa (przestępczość zorganizowana, zawodowa, multirecydywa) oraz rażąca nierównowaga stron (ekonomiczna, społeczna, psychiczna, emocjonalna). Nie ma natomiast katalogu poszczególnych typizacji nadających się do przeprowadzenia mediacji; stosunkowo najczęściej kwestionuje się możliwość prowadzenia mediacji w sprawach o znęcanie się (art. 207 k.k.). Oznacza to, że **sprawa Jacka i Staszka może być skierowana do mediacji, o ile zgodzi się na to pokrzywdzony, jak i sami sprawcy pobicia.**

14.

1. Czy Aleksandra może odpowiadać za dokonanie średniego uszczerbku na zdrowiu, o którym mowa w art. 157 § 1 k.k.?

POZIOM I

SCHEMAT (UPROSZCZONY) ROZWIĄZYWANIA KAZUSÓW

PRZESTĘPSTWO	1.	Czyn człowieka – brak okoliczności wyłączających czyn	☐
	a)	przymus bezwzględny	☐
	b)	odruchy bezwarunkowe	☐
	c)	fizyczna niemożność sprostania obowiązкови	☐
	d)	szczególne stany chorobowe	☐
	2.	Wypełnienie ustawowych znamion typu czynu zabronionego (i ewentualnie form stadialnych oraz zjawiskowych)	☐
	a)	brak realizacji znamion przedmiotu ochrony	☐
	b)	brak realizacji znamion strony przedmiotowej	☐
	c)	brak realizacji znamion podmiotu	☐
	d)	brak realizacji znamion strony podmiotowej	☐
	3.	Brak okoliczności wyłączających bezprawność	☐
	a)	obrona konieczna	☐
	b)	stan wyższej konieczności	☐
	c)	eksperyment poznawczy	☐
	d)	kontratyp dotyczący zniesławienia	☐
	e)	ostateczna potrzeba wojskowa	☐
	f)	szczególne uprawnienia i obowiązki	☐
	g)	zwyczaj	☐
	h)	karcenie małoletnich	☐
	i)	zgoda dysponenta dóbr	☐
	4.	Spółeczna szkodliwość w stopniu większym niż znikomym	☐
	5.	Wina – brak okoliczności wyłączających winę	☐
	a)	nieletniość	☐
	b)	stan wyższej konieczności	☐
	c)	usprawiedliwiony błąd co do ustawowych znamion	☐
d)	usprawiedliwiony błąd co do okoliczności wyłączających bezprawność lub winę	☐	
e)	usprawiedliwiony błąd co do bezprawności	☐	
f)	niepoczytalność	☐	
g)	rozkaz przełożonego	☐	
6.	Czyn karalny – brak okoliczności wyłączających karalność	☐	
a)	czynny żal	☐	
b)	przekroczenie granic obrony koniecznej	☐	
c)	przedawnienie	☐	
d)	immunitety	☐	

POZIOM II

2. Czy gdyby Aleksandra zaatakowała studenta bardziej bezpośrednio (np. uderzając go siekierą), mógłby on skutecznie bronić się w warunkach obrony koniecznej?
- a) Tak
b) Nie
3. Czy Aleksandra poniosłaby odpowiedzialność, gdyby to rzeczywiście uciekinier z zakładu karnego próbował wejść do jej domu, a ona, po ogłuszeniu go ciężkim przedmiotem, oddała do niego strzał, powodując śmierć?
- a) Tak
b) Nie

POZIOM I

UZUPEŁNIONA CHECK-LISTA

PRZESTĘPSTWO

1.	Czyn człowieka – brak okoliczności wyłączających czyn	+
	a) przymus bezwzględny	-
	b) odruchy bezwarunkowe	-
	c) fizyczna niemożność sprostania obowiązkom	-
	d) szczególne stany chorobowe	-
2.	Wypełnienie ustawowych znamion typu czynu zabronionego (i ewentualnie form stadialnych oraz zjawiskowych)	+
	a) brak realizacji znamion przedmiotu ochrony	-
	b) brak realizacji znamion strony przedmiotowej	-
	c) brak realizacji znamion podmiotu	-
	d) brak realizacji znamion strony podmiotowej	-
3.	Brak okoliczności wyłączających bezprawność	+
	a) obrona konieczna	-
	b) stan wyższej konieczności	-
	c) eksperyment poznawczy	-
	d) kontratyp dotyczący zniestawienia	-
	e) ostateczna potrzeba wojskowa	-
	f) szczególne uprawnienia i obowiązki	-
	g) zwyczaj	-
	h) karcenie małoletnich	-
	i) zgoda dysponenta dóbr	-
4.	Spółeczna szkodliwość w stopniu większym niż znikomym	+
5.	Wina – brak okoliczności wyłączających winę	-
	a) nieletniość	-
	b) stan wyższej konieczności	-
	c) usprawiedliwiony błąd co do ustawowych znamion	-
	d) usprawiedliwiony błąd co do okoliczności wyłączających bezprawność lub winę	+
	e) usprawiedliwiony błąd co do bezprawności	-
	f) niepoczytalność	-
	g) rozkaz przełożonego	-
6.	Czyn karalny – brak okoliczności wyłączających karalność	+
	a) czynny żal	-
	b) przekroczenie granic obrony koniecznej	-
	c) przedawnienie	-
	d) immunitety	-

1. Zachowanie Aleksandry jest czynem realizującym znamiona przepisu art. 157 § 1 k.k. (o ile biegły ustali, że jest to naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia, inne niż określone w art. 156 § 1 k.k., i trwało dłużej niż 7 dni). Rozważyć zatem należy, czy zachowanie to jest czynem bezprawnym.

Z opisanego stanu faktycznego wynika, że Aleksandra działała w obronie własnej, zbadać więc należy, czy zrealizowane zostały przesłanki obrony koniecznej. Art. 25 § 1 k.k. stanowi, że nie popełnia przestępstwa, kto w obronie koniecznej odpięra bezpośredni, bezprawny zamach na jakiekolwiek dobro chronione prawem. Ustawa zezwala na naruszenie określonego dobra prawnie chronionego, o ile dojdzie do zamachu (dodajmy, że rzeczywistego). W przedstawionym przypadku do zamachu w ogóle nie doszło, a więc Aleksandra nie może powołać się na obronę konieczną jako okoliczność wyłączającą bezprawność. Jej zachowanie było więc czynem bezprawnym i – bezsprzecznie – społecznie szkodliwym w stopniu większym niż znikomy.

Następnie trzeba rozstrzygnąć, czy może jej w takim razie zostać przypisana wina – należy przeanalizować regulację z art. 29 k.k., który przewiduje okoliczność wyłączającą winę w postaci błędu co do kontratypu lub innej okoliczności wyłączającej winę. Nie popełnia bowiem przestępstwa, kto dopuszcza się czynu zabronionego w usprawiedliwionym błędnym przekonaniu, że zachodzi okoliczność wyłączająca bezprawność albo winę. Aleksandra, zrzucając na intruza monitor, działała w błędnym przekonaniu, że działa w obronie koniecznej. Okoliczności zdarzenia – komunikat o zbiegu z zakładu karnego, burza, noc, szczekania psa – świadczą o tym, że błąd co do istnienia zamachu był błędem usprawiedliwionym.

ROZWIĄZANIE

Aleksandra nie poniesie odpowiedzialności karnej ze względu na brak winy.

POZIOM II

2a. Problem poruszony w tej modyfikacji wiąże się z dostrzeżeniem różnicy między okolicznościami wyłączającymi bezprawność a okolicznościami wyłączającymi winę – mimo że wszystkie oczywiście prowadzą do uchylenia przestępności czynu. Jednak konsekwencją kontratypów (okoliczności wyłączających bezprawność) jest wtórna legalność czynu, natomiast okoliczności wyłączające winę takiej legalności nie przywracają – czyn nie jest przestępstwem, ale jest czynem bezprawnym. Równocześnie pamiętać należy, że obronę konieczną można skutecznie podejmować wyłącznie wobec czynów bezprawnych, a nie wobec legalnych. To oznacza, że **student może się skutecznie bronić przed Aleksandrą, która – działając w błędzie – dopuszcza się czynu bezprawnego**. Dodajmy też, że takiej obrony nie mógłby podjąć zbiegły Tadeusz Małecki, gdyby to on wcześniej próbował wtargnąć do domu Aleksandry. Obrona przed rzeczywistym atakiem, nawet jeśli narusza określone dobra, jest legalna i nie przysługuje wobec takiej obrony „inna” („wtórna”) obrona konieczna.

3b. Gdyby autentyczny zbieg zaatakował Aleksandrę, niewątpliwie kobieta mogłaby podjąć obronę prowadzącą do naruszenia dóbr napastnika. Przepis art. 25 § 1 k.k. stawia jednak pewne wymogi takiej obrony. Jednym z nich jest współczesność zamachu i obrony. Oznacza to, że obrona nie może być podejmowana zbyt wcześnie (gdy niebezpieczeństwo związane z zamachem jeszcze się nie urzeczywistniło) lub zbyt późno (gdy niebezpieczeństwo związane z zamachem już się oddaliło). Naruszenie tego wymogu określane jest mianem przekroczenia granic obrony koniecznej w postaci ekscesu ekstensywnego i stanowi przestępstwo. Ustawodawca jednak, mając na uwadze niezwykle dynamiczny przebieg zdarzeń, w czasie których dochodzi do zamachu i obrony, podczas ustalania zakresu odpowiedzialności dla sprawcy przekroczenia granic bierze pod uwagę szczególnie trudną sytuację napadniętego. Dlatego w zależności od przyczyn przekroczenia tych granic przewiduje daleko idącą modyfikację tej odpowiedzialności. Jeśli więc przekroczenie granic obrony koniecznej nastąpiło pod wpływem strachu lub wzburzenia usprawiedliwionych okolicznościami zamachu, osoba przekraczająca te granice nie podlega karze (art. 25 § 3 k.k.). Natomiast w razie przekroczenia granic obrony koniecznej z innej przyczyny sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia (art. 25 § 2 k.k.). Strzelając do nieprzytomnego napastnika, Aleksandra z pewnością przekroczyła granice obrony koniecznej i popełniła przestępstwo. Sąd zatem musiałby ustalić, czy strzelając do napastnika działała pod wpływem strachu usprawiedliwionego okolicznościami zamachu. Jeśli tak (a chyba świadczy o tym komunikat o zbiegłym więźniu, karanym wcześniej za poważne przestępstwa), **jej zachowanie nie podlega karze**, co stanowi ujemną przesłankę procesową.